

Asia: VN/3781/2024

Kuulemiskierros selontekoluonnoksesta aluekehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan kokonaisuudesta ja lainsäädännöstä

1. Aluekehittämisen tavoitteet

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat aluekehittämisen määritelmään ja tavoitteisiin liittyen relevantteja?

Aluekehittämisen toimintamallia tulee kehittää nykyistä toimintaympäristöä vastaavaksi, missä kaupungit ja kunnat tulee näkyä entistä vahvemmassa roolissa, jotta pystytään tehokkaasti vastaamaan aluekehittämisen tavoitteisiin ja toimeenpanoon. Myös Euroopan tasolla kaupunkien rooli on korostunut ja tulee korostumaan muun muassa Eurooppalaisen kaupunkiagendan ja kestävän kaupunkikehittämisen osalta. Lisäksi aluekehittämisen määritelmään ja tavoitteisiin liittyen toimintaympäristön muutokset tulee entistä vahvemmin huomioida aluekehittämisen kokonaisuudessa – muun muassa kokonaisturvallisuus.

Kuntien ja kaupunkien rooli aluekehittämisen toimenpiteiden toteuttamisessa on aivan keskeinen. Myös alueelliset työllisyysalueet korostavat kaupunkien roolia elinvoiman vahvistamisessa. Sopimuksellisuus on osoittautunut keskeiseksi välineeksi aluekehittämisessä, erityisesti ekosysteemisopimusten ja MAL-sopimusten kautta, edistäen merkittävästi alueiden välistä yhteistyötä ja konkreettisten tulosten saavuttamista. Sopimuksellisuutta ja valtion kumppanuutta sekä kaupunkien että kaupunkiseutujen kanssa pitää edelleen vahvistaa.

Selonteossa on varsin ansiokkaasti tunnistettu ja kuvattu aluepolitiikan eri kehitysvaiheet ja nykytila.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

Kunnat ja kaupungit pitää pystyä tunnistamaan aluekehittämisessä entistä vahvemmin. Kaupunkien rooli korostuu erityisesti aluekehittämisen toimenpiteiden toteuttajana. Lisäksi on todettu, että EU:n

direktiiveistä yli 70 % kohdistuu kaupunkeihin, jonka vuoksi kaupungit on tunnistettava vahvasti myös EU:n toimenpiteiden näkökulmasta.

2. Viranomaiset ja niiden roolit sekä aluekehittämisen muut toimijat

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat viranomaisten rooleihin liittyen relevantteja?

Kaupunkien ja kaupunkiseutujen rooli aluekehittämisessä on entistä merkittävämpi. Suuriin kaupunkeihin ja kaupunkiseutuihin tarvitaan erilaisia toimenpiteitä kuin mahdollisesti muuhun maakuntaan ja tämän vuoksi on tunnistettava vahvemmin kaupunkien rooli erityisesti aluekehittämisen osalta. Tätä tukevat suora kaupunkien ja kaupunkiseutujen sopimuksellinen kumppanuus valtion kanssa mm. MAL-sopimusten, ekosysteemisopimusten ja strategisen allianssin osalta. Erimerkiksi MAL- kaupunkiseudulla asuu yli puolet suomalaisista (55 % asukkaista) eli puhutaan erittäin kattavista sopimuksista kansallisella tasolla. Myös alueelliset työllisyysalueet korostavat kaupunkien roolia elinvoiman vahvistamisessa.

Kaupunkitoimijuus EU:ssa on kasvanut merkittävästi Suomen EU -jäsenyyden aikana. EU:n lainsäädännöllä on suoria vaikutuksia kaupunkeihin ja kuntalaisiin, ja toisaalta suuret kaupungit toteuttavat EU:n tavoitteita kaupunkistrategioidensa toimeenpanossa. Kaupungit toimivat alustana innovointia vauhdittaville julkisen ja yksityisen toimijoiden yhteistyöverkostoille. Kaupunkien innovaatioekosysteemeissä voidaan suunnata yhteen EU:n kilpailukyky politiikan ja kaupunkipolitiikan toimenpiteitä kasvusopimuksilla, jotka perustuvat kaupunkien ja valtion yhteiseen ja kunnianhimoiseen tavoitteeseen ja visioon.

Suomen EU-asioiden kansallisissa valmisteluprosesseissa, esimerkiksi kaupunkien työhön vaikuttavissa jaostoissa, tulee olla suurten kaupunkien edustus.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

Sopimuksellisuus on osoittautunut keskeiseksi välineeksi aluekehittämisessä, erityisesti ekosysteemisopimusten ja MAL-sopimusten kautta, edistäen merkittävästi alueiden välistä yhteistyötä ja konkreettisten tulosten saavuttamista.

ALKE keskustelut pitäisi nähdä välineenä vahvistaa valtioneuvoston ja alueiden välisen yhteistyön tavoitteellisuutta ja konkretisointia sekä resurssien kohdentamista. Keskusteluissa pitää olla jatkossa myös vahva kaupunkien edustus, jotta päästään lähemmäksi konkretiaa ja toteuttamista. Tämä puoltaisi alueellisia ALKE keskusteluiden kokoonpanon laajentamista niin, että vähintään maakuntien keskuskaupungit ja suurimmat kaupungit olisivat keskusteluissa aina mukana. Alueelliset ALKE -keskusteluiden lisäksi on mahdollista pitää valtakunnallisia teemakohtaisia tilaisuuksia.

3. Ohjelmatyö ja yhteistyömenettelyt

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat ohjelmatyöhön ja yhteistyömenettelyihin liittyen relevantteja?

Aluekehittämisessä tulee hakea parempaa synergiaa kansallisen aluekehittämisen ja EU:n viitekehyksessä toteutettavan aluekehittämisen prosessien välillä. Nykyinen tapa laatia aluekehittämispäätös hallituskausittain aiheuttaa epäjatkuvuutta ja eritahtisuutta muiden aluekehittämiseen liittyvien suunnitelmien kanssa. Esimerkiksi ekosysteemisopimuskausi on yhtenäinen EU-ohjelmakauden kanssa ja MAL-sopimukset ovat 12 vuotisia eli näissä kokonaisuuksissa näkyy pitkäjänteinen toimeenpano. Aluekehittämispäätöksen laatiminen yli hallituskausien mahdollistaisi pitkäjänteisen suunnittelun ja toimeenpanon.

Aluekehittämisen keskustelut on kuvattu hyvin vuosikellon mukaisena jatkuvana prosessina, joka huipentuu kevään varsinaisiin ALKE-keskusteluihin. Maakunnittaiset ALKE-keskustelut tulee vakiinnuttaa säännöllisesti toistuvaksi toimintamuodoksi, jossa kaupungeilla ja erityisesti keskuskaupungeilla on jatkossa paikka keskusteluissa ja merkittävä rooli erityisesti toimeenpanon osalta. ALKE-keskusteluista varten tulee muodostaa taustalle vahva alueellinen valmisteluverkosto kaupungeista ja muista sidosryhmistä, jotta oikeasti päästään ALKE-keskusteluissa konkreettisiin aluekehittämisen asioihin kuntien ja kaupunkien sekä muiden alueellisten toimijoiden kuten mm. yliopistojen ja koulutuslaitosten osalta.

Kansallisen aluekehittämisen rahoituksen merkitys valmistelu- ja siltarahoituksena muihin rahoituksiin liittyen on merkittävä. Tästä hyvänä esimerkkinä ekosysteemisopimusten käynnistäminen kansallisella rahoituksella.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

Aluekehittämisessä tulee hakea parempaa synergiaa kansallisen aluekehittämisen ja EU:n viitekehyksessä toteutettavan aluekehittämisen prosessien välillä. Nykyinen tapa laatia aluekehittämispäätös hallituskausittain aiheuttaa epäjatkuvuutta ja eritahtisuutta muiden aluekehittämiseen liittyvien suunnitelmien kanssa. Esimerkiksi ekosysteemisopimuskausi on yhtenäinen EU-ohjelmakauden kanssa ja MAL-sopimukset ovat 12 vuotisia eli näissä kokonaisuuksissa näkyy pitkäjänteinen toimeenpano. Aluekehittämispäätöksen laatiminen yli hallituskausien mahdollistaisi pitkäjänteisen suunnittelun ja toimeenpanon.

Aluekehittämisen keskustelut on kuvattu hyvin vuosikellon mukaisena jatkuvana prosessina, joka huipentuu kevään varsinaisiin ALKE-keskusteluihin. Maakunnittaiset ALKE-keskustelut tulee vakiinnuttaa säännöllisesti toistuvaksi toimintamuodoksi, jossa kaupungeilla ja erityisesti keskuskaupungeilla on jatkossa paikka keskusteluissa ja merkittävä rooli erityisesti toimeenpanon osalta. ALKE-keskusteluista varten tulee muodostaa taustalle vahva alueellinen valmisteluverkosto kaupungeista ja muista sidosryhmistä, jotta oikeasti päästään ALKE-keskusteluissa konkreettisiin

aluekehittämisen asioihin kuntien ja kaupunkien sekä muiden alueellisten toimijoiden kuten mm. yliopistojen ja koulutuslaitosten osalta.

Kansallisen aluekehittämisen rahoituksen merkitys valmistelu- ja siltarahoituksena muihin rahoituksiin liittyen on merkittävä. Tästä hyvänä esimerkkinä ekosysteemisopimusten käynnistäminen kansallisella rahoituksella.

4. Tukimenettelyt, tukikelpoisuus ja kustannusmallit

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat tukimenettelyihin, tukikelpoisuuteen ja kustannusmalleihin liittyen relevantteja?

Tukikäsitellyssä ja hallinnossa tulee pyrkiä mahdollisimman yksinkertaisiin menettelyihin, jotka työllistävät mahdollisimman vähän toteuttajatahoja, rahoittajia ja valvovia viranomaisia.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

Ohjelmatyön tietojärjestelmien tulee olla ohjelmakausien vaihtuessa sellaisessakin toimintakunnossa, ettei ne viivästyä ohjelmatyön toteutusta useilla vuosilla niin kuin kävi ohjelmakaudella 2021-2027.

5. Lainsäädännön kokonaisuus

Onko selonteon tarkastelu aluekehittämisen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan lainsäädännön kokonaisuudesta tasapainoinen ja relevantti?

Lainsäädännön tavoitteena tulee olla jatkossa nykyisen aluekehittämisen toimintatavan uudistaminen, jossa lähtökohtana pitää olla selkeä työnjako ja keskeisten toimijoiden roolien sekä yhteistyön muotojen ja alustojen määrittely erityisesti ministeriöiden, elinvoimakeskusten, maakuntien ja erityisesti kaupunkien ja kuntien välillä. Erityisesti keskustaupunkien rooli TKI-toimijoineen pitää nostaa selkeämmin esille. Lisäksi työllisyysalueet on kytkettävä tiiviisti aluekehittämisen kokonaisuuteen.

Puuttuuko kokonaisuudesta jokin näkökulma, joka tulisi lisätä?

-

6. Muut täydennystarpeet

Muut täydennystarpeet?

Selonteossa tulee tarkentaa ja korostaa kuntien ja kaupunkien roolia ja tehtäviä aluekehittämisessä ja erityisesti toimeenpanossa. Keskustaupunkien rooli TKI-toimijoineen pitää nostaa selkeämmin esille. Työllisyysalueiden rooli alueiden elinvoiman ja kasvun kannalta on tunnistettava uudessa aluekehittämisen toimintamallissa.

Sopimuksellisuus on osoittautunut keskeiseksi välineeksi aluekehittämisessä, erityisesti ekosysteemisopimusten ja MAL-sopimusten kautta, edistäen merkittävästi alueiden välistä yhteistyötä ja konkreettisten tulosten saavuttamista.

Alueilla on luotava selkeä strategia ja toimintatavat joustavaan ja avoimeen yhteistyöhön myös työllisyysalueiden ja hyvinvointialueiden kanssa sekä kytkettävä ne kansallisiin aluekehittämisen tavoitteisiin ja toteutukseen (mm. aluekehittämiskeskustelut). Paikallisten tarpeiden ja erityispiirteiden on oltava ratkaisevassa asemassa strategioiden ja toimintatapojen määrittämisessä. Työllisyysalueiden ja osittain myös hyvinvointialueiden rooli on otettava huomioon myös aluekehittämisen näkökulmasta. Työllisyysalueiden merkitys aluekehittämisen toimijana muodostunee selväpiirteiseksi ja ne on huomioita omalta osaltaan keskeisenä toimijana.

Aluekehityslainsäädäntö tulee olla joustavaa, että sillä voidaan varautua toimintaympäristössä tapahtuviin muutoksiin. Viime vuosina mm. luonnon monimuotoisuus ja ilmastokysymykset, huoltovarmuus, sotilaallinen liikkuvuus ja kokonaisturvallisuus ovat nousseet aluepolitiikan ja aluekehittämisen agendalle. Nämä pitää huomioida aluekehittämisessä entistä vahvemmin.

Krüger Claes
Oulun kaupunki - Konsernihallinto